

• ASTERO GAIA •

Musikaren boterea

Doinuaren diktaduraz belarrietaraino

Pare bat akorde entzutea aski da sarri, emozio berezi hori sentitzeko. Musika da, eta kanta gustukoa izan ala ez, portaera aldatzen digu, poztu, tristetu, lasaitu, bizkortu. Inoiz baino abesti gehiago belarriraten dugun honetan ordea, ez diogu gure buruari galdetzen zergatik maite dugun halako ala bestelako doinua. Nolako erabilera soziala duen musikak. Zein harreman duen boterearekin. Zer egiten ahal dugun botere horren aurrean.

GORKA BEREZIARTUA

Argazkiak: Dani Blanco

• Musikaren boterea

EDOZEIN ASTELEHEN Lasarteko erdialdeko taberna batean. 1:35 PM. Lau kazetari, bi mekanikari eta erretiratu bakartia bazkaritara-ko. Ofizio ezezaguneko bizpahiru pertsona barran. Edalontzi, botila, plater hotsak, “*avance, uno, dos*”, txanponak, txiskero bat, sua, eztula, solasak, gosez denaren sabel-orroak; eta dena besarkatzen, barnebiltzen, zapal-tzen, itotzen, musika bat: telebistako 40 Latino katekoa, ozen, frankotiratzaileen maneran paratutako bafleetatik. Ez du inoren arretarik deitzen, baina kanpoan hotz zein bero musi-ka hori, jai eta aste, ez da isiltzen.

Astelehen konkretu batean bolumena baja-zeko eskatu diogun arte, sekretu bat musikar-enzuz ozenegi kontatuko dugun beldur. Baita kasu egin ere. Egia esan, dio tabernako langileak, ez zeukan zentzu handirik, ez, musi-ka hain altu edukitzeak. Eta orduan, zertara-ko? Behin ahapekoak botata, horri buruz jar-dun dugu; ez baita taberna hau bakarrik. Arratsaldean trena hartuko duzu eta pareko nerabeak kaskoak jantzita eramango ditu, zorrotz distortsionatutako gitarrek ezabatuko dizkiote bagoiko soinuak; afaria prestatzen hasiko zara gero, etxera iristean, baina ez zara eroso egongo irratia piztu eta edozein doinu nahastu arte zartagineko olio txinpartekin; eta konturatzera abuztua, jaiak han eta hemen, eta txosnetako letania, 1980ko hamarkadako kantak hizketarako oztopo; ezinbestekoak dirudite jendea girora hurbiltzeko.

Dena inguratzen du musikak, nonahi sar-tzen da, gutxien espero duzun espazioa oku-patzen du. Inoiz baino kanta gehiago entzu-ten ditugu XXI. mende hasieran, baina, zergatik? Zer dela eta melodia, eritmo eta armoniarekin daukagun dependentzia? Zein da musikaren zeregina gure gizartean? Behar-bada txantxa hutsetik harago joan da The (International) Noise Conspiracy talde sue-diarraren izena, eta benetan existitzen da Nazioarteko Zarata Konspirazio bat, herritar-rak dominatzeko? Zeintzuk dira musikaren erabilera politikoak? Nola manipulatzeko gaituzte belarrietatik sartzen zaigun horrekin?

Zer gerta ere, ahapeka jarraitu dugu berbe-tan. Gaia ikertu behar da eta niri eman didate enkargua. Misioa.

Top Guantanamo

Matrix filmean bezala sentitzen naiz: badakit musikari buruzko orain arteko pertzepzioak auzitan jarri behar ditudala, baina ez dakit nondik jo. Erantzunak behar, Morpheusen pilula gorri bat, ongi etorri errealtatearen basamortura. Hitzordua zenbait egun beran-duago da, Donostiako Arteleku, Xabi Erkiz-ziarekin. Audiola soinu laborategiko zuzen-daria da; handik atera zen 2009an *Noise and*

Capitalism (Zarata eta Kapitalismoa) liburua, sistemak soinuaren bidez gure praktikak eta subjektibotasunak nola baldintzatzen dituen aztertzea helburu duen obra. Kafe baten bueltan eseri aurretik aurreratua dit esparru arrunt zabalera ari naizela hurbiltzen, tekla asko jo daitezkeela, eta agian ez dudala topa-tuko bilatzen ari naizen hori. Hasteko, beste alorrekin alderatuta, musikaren funtzionalta-suna ez delako sobera ikertutako esparrua. Erkiziaren ustez, beldurra dago gaia ukitzeko.

Musika jendearen portaerak manipulatzeko nabarmen erabili denean ere, galdera batzuk egin gabe geratu dira. Adibidez, duela urtebete inguru zabaldu zen hedabideetan AEBek Guantanamo presoak torturatzeko musika erabili zutela. AC/DC, Bruce

Musikaren funtzio sozial nagusienetakoa identifikazioa da. Komunitate jakin baten barruan norbere burua kokatzen laguntzen du

Springsteen, Rage Against The Machine, Red Hot Chili Peppers... Hainbat artistek protesta egin zuten eta euren kantak zeregin horretarako ez erabiltzeko eskatu. “Baina inork ez du galdetzen zergatik erabili duten nire musi-ka horretarako, eta ez beste bat” dio Erkiziak. “Akaso nire musikak ba ote du potentzial bat erabilera horretarako, beste musika batek baino gehiago? Zergatik du potentzial hori? Ez dago autokritikarik, musika egiten dugu-nean inoiz ez dugu pentsatzen erabilera txar-rik izan dezakeenik”.

Eta torturarena muturreko adibidea da. Baina horraino iritsi gabe ere, aspalditik era-biltzen da musika manipulazio erreminta gisa. Erkiziak azaldu du 1940ko hamarkadan Muzak kontzeptua asmatu zutela, ospitaleetan eta espazio publikoetan hari musikalekin doinu lasaiak eskainiz jendea bare-bare mantentzeko. Ikusi zuten horrek bazituela funtzionaltasun garbi batzuk, eta hamarkadaz hamarkada, garatzen joan dira.

Non soinua, han dirua

Baita esparru komertzialera lerratzen ere, manipulazio musikala gaur egun kapitalaren beharretara makurtuta baitago. Supermerka-tuetan ez dute musika bera jartzen irekitzean edo ixtean, denda motaren arabera, erosle potentzialaren arabera, aldatu egiten da ez bakarrik estiloa, baita bolumena ere. Lasarte-ko tabernan sortutako galderak aurkitu du aurreneko erantzuna: dirua. “Gezurra dirudi,

baina musikak sekulako harremana du ekonomiarekin. Azkenean, zarata dagoen lekuan dirua sortzen ari da” dio Erkiziak.

Liburu bat aipatu du, Jacques Attalik 1977an idatzia: *Bruits* (Zaratak). Musikaren politika ekonomikoa aztertzen du bertan pentsalari frantziarrak. Eta liburu horretatik abiatuta azaldu du, zaratak badaukala gaitasuna zerbait martxan jartzeko. Adibidez, gure tabernako zerbitzariak 40 Latinoren erritmoa behar du bere lana egiteko; eta, bestetik, ez zaio komeni lau kazetari mahaian eserita egotea bi ordu baino gehiagoz. Bazkariak zerbitzatzeko orduak mugatuak dira, mahai kopurua ere bai. Tresna ona da musika, espazio eta denbora horien kudeaketa optimizatzeke. Eseri, Shakiraren metronomoak ezartzen

Tresna ona da musika espazioaren eta denboraren kudeaketa optimizatzeke. Tabernan eseri, Shakiraren metronomoak ezartzen duen erritmoan jan, eta alde: mahaia libre dago hurrengo bezeroarentzat

duen erritmoan jan, eta alde: mahaia libre geratzen da hurrengo bezeroarentzat. “Hala ere, ez dugu pentsatu behar tabernaren jabea putaseme bat denik... baina erabilera hori hor dago, eta funtzionatzen du. Eta batzuetan inkontzienteki eragiten digun bezala, espazio horiek kudeatzen dituzten pertsonak ere inkontzienteki erabiltzen dute musika. Baina badu funtzionaltasun bat”.

Heroina sonikoa?

Musikak bazkalorduan bakarrik manipulatuko bagintu, ziurrenik ez guke erreportaje hau idatziko. Askoz sakonagoa da haren eragina. Musikaren funtzio sozial nagusieneta-

Buruari eragiteko moduko galderak jarri dizkigu Xabi Erkiziak mahai gainean: “Norbaitek pentsatu al du inork musika bat sartu ote duen hemen, konkretuki, momentu jakin batean, komunitate bat modu batera moldatzeko?”.

koa, Xabi Erkiziaren aburuz, identifikazioa da. Komunitate jakin baten barruan norbere burua kokatzen laguntzen du. Maila sozial eta kultural batekin, gizarte estatus batekin lotzen ahal dira pertsona bakoitzaren gustuak, eta merkatuak badaki hori. Gaur egungo kapitalismoa ez baita diruaren eta objek-

Txomin Etxaniz
TXAKOLINDEGIA

txakoli@txominetxaniz.com
Tel.: 943 14 07 02 • Getaria

• Musikaren boterea

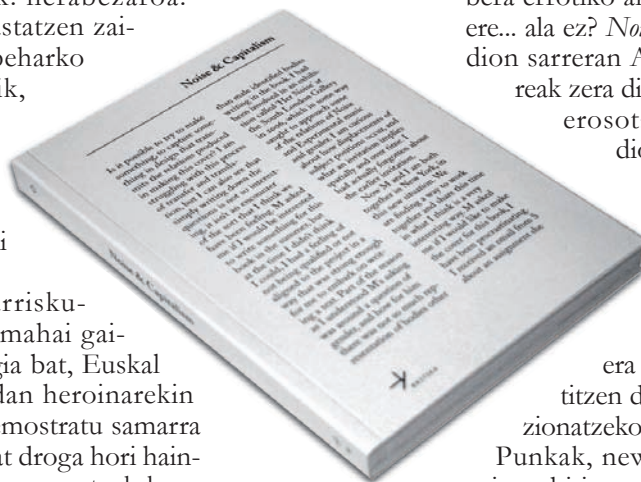
tuen zirkulazio hutsa: kapitalak zentzumenen eremua ere ezagutzen du; hautematea, hunkidura erabiltzen daki.

Howard Slater-ek *Noise and Capitalism* libururako idatzi duen artikuluan azaltzen du pertzepzioa automatizatzen ari garela, ohitzen. Eta ohitura horiek gero kontsumo-produktuak eskaintzeko oso baliagarriak dira. Etsenplu bat eman du Erkiziak: nerabezaroa.

“Zuk ez duzu entzuten gustatzen zaizun musika, zuri gustatu beharko litzaizukeen musika baizik, zure inguruari gustatuko zaiona, zure janzteko moduak markatzen duenarekin bat datorrena; nolabait, zure nortasuna sozialki markatzen duen musika”.

Hori jakinik, galdera arrisku-tsuagoak ere jar daitezke mahai gainean. Egin dezagun analogia bat, Euskal Herrian 1980ko hamarkadan heroinarekin gertatu zena abiapuntu. Demostratu samarra dago bazegoela intentzio bat droga hori hainbat lekutan sartzearen atzean; gazteak kontrolatzeko sartu zietela opio-zukua zainetan barrena. Erkiziaren itauna: “Norbaitek pentsatu al du inork musika bat sartu ote duen hemen, konkretuki, momentu jakin batean, komunitate bat modu batera moldatzeko?”.

Ze, musikak politikoki erabiltzen dira. Identitateak indartzeko, talde-sentsazioa areagotzeko, baliatzen dira. Hori jakinik, nolatan ez gara eszeptikoagoak entzuten dugunarekin? Zein puntura arte aukeratzten dugu entzuten dugun musika? Ez al gara errazegi mugitzen eragin jakin batzuen arabera? Erkiziaren ustez galderok ez dira egiten jende askori eragiten dietelako: musikariak, entzuleak, soinu-teknikariak, kultur-programatzaileak, aretoen jabeak, tabernariak, zerrenda amaigabea: “Industria sartzen da, ekonomia, kontsumoa... Musikak horregatik du egoera historikoak islatzeko gaitasuna,

Artelekuk 2009an argitaratu zuen *Noise & Capitalism* liburua. Hainbat egileren artikulua biltzen ditu, soinuak gure garaiko gizartean betetzen duen rolaz pentsatzeko gonbidapen ugari.

kapaz delako gure jokabideen alderdi mordo bat biltzeko, ukitu ezin den gauza batean”.

Iraultzaren soinu-banda

Baina historia ez da gertakari lasaien kateaketa. Gatazkak daude, aldaketa bortitzak, iraultzak. Kapitalismoak musika nola erabiltzen duen ikusi dugu, baina izango da modurik tresna bera errotiko aldaketaren zerbitzura jartzeko ere... ala ez? *Noise and Capitalism* liburuari egin dion sarreran Anthony Iles idazle eta editoreak zera dio: “Musikak ezin dio ihes egin erosotasunari, eta musikariak ezin diote ihes egin kapitalaren berehalako eskakizunei (berairan indarra saltzea). Egungo baldintzek egituratzen dute zein musika mota egin daitekeen eta nork egin dezakeen, baina musika bada, era berean, kultur forma bat existitzen diren baldintzen kontra erreakzionatzeko eta gainditzeko saiatzeko”.

Punkak, new waveak, hardcoreak... hori egin nahi izan zuten, soinuaren bidez gizartearen zimenduei eraso. Garaian garaiko iraultza posiblearen soinu-banda izan ziren; erreka jo zuten iraultzak, bistan denez. Gaur egun, jostailuzko pistolen antzekoak dira estilo horiek, sistemak irentsi ditu eta galdu dute behin izan zuten potentzial eraldatzailea. Mende hasiera honetan zerbait aldatu nahi duen musikak bestelakoa beharko du izan, baina nolakoa? Aipatutako liburuan Csaba Tothek dio estilo horien ezaugarri amankomuna zera zela: ahotsa erdigune bihurtzea, mezu politizatuaren eroale. Abeslaria entzuleen ordezkari bihurtzen zen, eta haien egia kontatzen zuen mikrofonotik. Noise musikak –ingelesez zarata esan nahi du– ez du halako helbururik eta horregatik da interesgarria gizarte post-industrialetan: artistaren estatusa deseraiki nahi duelako, baita entzulearena eta musikarena ere. Generoa sortu zen garaiaz

Atxaspi Hotela

Bittiria 24
Lesaka (Nafarroa)
T 948 637 536

hotela@atxaspi.com
www.atxaspi.com

berba egiten du Tothen tes-tuak: “Noise musikari izateak esan nahi zuen egunero-ko jarduera subertsiboa, gerrilla taktika, etengabeko posizio-gerra”. Esperimentatzea, hitz bakarrean.

Puntu hori azpimarratu du Xabi Erkiziak ere. Bere ustez zaila da jarrera garbi bat hartzea inguratzen gaituen musika guztiaren aurrean, ze, batzuetan gogaitu egiten gaituen arren, festarako ere erabiltzen dugu, lasaitzeko, kontzentratzeko... “Esperimentu txikiak” egin daitezkeela uste du ordea, eta horiek egiteko espazioak sortu beharko lirateke. Adibidez, San Fermin jaiak urte batean musikarik gabe egitea. Edo, ohiko kanten orde, txistu batekin eginda-ko piezak bakarrik jartzea.

Halere, Erkizia bat dator Ilesen ideia nagusiarekin. Musikak bere horretan ezin du ihes egin kapitalismoaren atzaparretatik eta ez da erraza aldaketa posiblerako teoria orokor bat eskaintzea. “Etengabe esperimentatzeak esan nahi du egia bilatu nahi hori alde batera uztea; horrek nolabait suposatzen du musika egitearen oinarria bera zalantzan jartzea. Eta hori inork ez du zalantzan jartzen”.

Zalantza horietan murgildu zirenen artean, izen bat, John Cage. Soinuarekin egin zituen ariketa amaigabeen artean, musika desagerraztea izan zen erradikalena. Estetikari arreta eskaini ordez, entzumenari eman zion garrantzia AEBetako konposatzaileak. Horren bidez, ikertu nahi izan zuen gure baldintza kulturalak nola eragiten duten entzuten duguna deskodetzeko moduan. “Gaur egun bada-go haren figuraren aldarrikapen moduko bat,

Kontuz oinezkoekin, ez pasa orduko 30 kilometrotik eta ezta pentsatu ere klaxona jotzea. Batzuetan soinua arautua dago.

baina berak planteatu zituen gauza batzuek orain dela 50 urte bezain deserosoak izaten jarraitzen dute”.

Soinuaren balioa

Eta musika alderdirik agerikoena baino ez da. Izebergaren punta ikusten saiatzen ari gara, baina ur-azalaren azpian ezkututzen da muntro handiena. Erkiziak dio ez dela garai txarra kontu haue-taz pentsatzen hasteko. Orain arteko musikaren kontsumo ohiturak aldatzen ari dira, eta horrekin batera zalantza berriak plazaratu daitezke soinuaren balioaz. Hau da: kanten kontsumoa desagertzen ari bada, musika doan eskuratzeko aukera badugu, ez al da une aproposa musika bakoitzaren benetako balioaz pentsatzen has-teko? Eta jada ez ginateke ariko musikari buruz bakarrik: “Frekuentzien ikuspuntutik azertzen hasiko bagina, konturatuko ginateke badagoela soinu mordo bat gure espazio publikoan, funtzionaltasun garbi batekin”.

Artelekutik atera naiz. Autoaren motorra, CD hori, gurpilak asfaltoaren gainean, dena da diferente. Dena zalantza. Berriz entzuten ikasi behar. Soinuak zerbait estaltzen du, beharbada egiaren bat.

– Zein egia?– galdetzen zion Neok Morpheusi *Matrix*en.

– Esklaboa zarela. ■

argia.com Jacques Attali aipatu digu Xabi Erkiziak erreportaje honetan. 1983an ARGIAK elkarrizketa egin zion, *Bruits* liburuaren harira. www.argia.com/argia-astekaria/978/musikazarata-boterea-helbidean-irakur-dezakezu.

2010/01/02 DONOSTIA (DOKA - KULTURA LIVE)
2010/02/16 ERMUA (ORBE KARDINALAREN PLAZA)
2010/02/27 BERMEO - IBILALDI JAI (FRONTOIAN)
2010/05/02 NESLE - FRANTZIA (FESTIVAL NUITS CELTIQUES)
2010/05/14 DONOSTIA (MIRAMON - ETB)
2010/05/16 BEASAIN (PLAZA)
2010/05/22 ORAZO - PONTEVEDRA (MANGUELO FOLK JAIALDIA)
2010/05/28 SODUPE - GÜENES
2010/06/25 TERUEL (POBORINA FOLK)
2010/06/29 SEGOVIA (FOLK SEGOVIA JAIALDIA)
2010/07/02 ONDARA VALENTZIA
2010/07/18 REGUENGOS DE MONSARAZ - PORTUGAL
2010/07/21 VALLS - TARRAGONA (PLAZA)
2010/07/22 VILA REAL DE SANTO ANTÓNIO (ALGARVE) - PORTUGAL
2010/07/23 GATIKA - BUTROI
2010/07/24 ALFANDEGA DA FÉ (TRAS OS MONTES) - PORTUGAL

2010/07/25 VILLABONA (ERREBOTE PLAZA)
2010/07/31 OLOST- KATALUNIA
2010/08/09 HUESCA (FOLK IBERICO JAIALDIA)
2010/08/11 AZORES (LARGO CARDEAL COSTA NUNES)
2010/08/13 ZARAUZ (PLAZA)
2010/08/26 LAUDJO (PLAZA)
2010/08/29 BERRIOZAR - NAFARROA (PLAZA)
2010/09/11 CASTRO VERDE (ALENTEJO) - PORTUGAL
2010/09/24 BASAURI (SAN MIGUEL)
2010/10/10 SEGURA (34. EUSKAL HERRIKO DANTZA TXAPELKETA)
2010/10/31 SAN ADRIAN - NAFARROA
2010/11/12 IRURTZUN - NAFARROA
2010/11/19 LEKUNBERRI - NAFARROA
2010/11/20 CASTEJON - NAFARROA
2010/11/21 ELIZONDO - NAFARROA
2010/12/08 DURANGOKO AZOKA (PLATERUENA)

korrontzi

Zuzeneko berria, INFERNUKO HAUSPOA ikuskizuna
(korrontzi & oinkari dantza taldea)

KONTRATAZIOA ZABALIK
Baga-Biga musika bulego integral eta globala
618072076 / 026

baga-biga musika ideiak
telef. 618 072 076 /026
www.baga-biga.com/ / info@baga-biga.com

2010EKO ABUZTUAREN 1A argia ▶ 9